

JURNALUL LITERAR

FOAIE SĂPTĂMÂNALĂ DE CRITICĂ ȘI INFORMAȚIE LITERARĂ

DIRECTOR / G. CĂLINESCU

Inreg. la No. 28 dtn 19 Dec. 1938 Reg.
Publ. periodice la Trib. S. III C. Iași

Redacția și Administrația / Librăria Ath. Gheorghiu
Iași — Strada Cuza-Vodă No. 54 — Telefon No. 1301

Abonamentul anual / Lei 120
Pentru instituțiuni / Lei 500

Nume în literatură

Am revăzut cu multă plăcere vechea piesă a lui A. de Herz, „Păiajenul”, pe care a reluat-o de curând un teatru particular din București. După 26 de ani, câți au trecut dela întâia reprezentație, comedia aceasta rămâne încă vie și agreabilă. Nu lipsesc din text anumite naivități prea sentimentale și nici anumite glume prea simple, dar cele trei acte sunt atât de bine făcute, încât piesa, în întregul ei, rezistă.

Dar nu despre „Păiajenul” și nici despre A. de Herz avem intenția să vorbim aici, ci despre un lucru cu totul de detaliu, pe care l-am remarcat cu acest prilej și care constituie, mi se pare, o delicată problemă literară.

E vorba despre numele personajelor din literatură.

Eroii lui A. de Herz poartă niște nume imposibile. Ei se numesc Florini, Marosin, Măghiran, Gorcea, Strejea, Stavrea... Nici unul nu se numește Ionescu, Stănescu, Popescu. E un exces de distincție, care duce neapărat la artificialitate. E vizibil efortul autorului de „a face frumos”. Nici unul din eroii săi nu poartă un nume comun, un nume zilnic, simplu, de circulație obișnuită. În alte piese ale sale întâlnim nume la fel de puțin plauzibile: Fruntes, Flinte, Lentreș.

Această manieră de a întruibuia nume neapărat „distinse” nu aparține exclusiv lui A. de Herz (scriitor care de altfel răscumpără cu reale calități de humor, asemenea procedee simpliste).

Superstiția așa ziselor „nume frumoase” este extraordinar de răspândită în literatura noastră, — în așa măsură încât nu exagerăm spunând că am putea stabili nivelul artistic al unei opere, numai după numele eroilor.

Simplicitatea în această materie e un semn de putere creatoare. Un romancier adevărat, care posedă adică da-

rul de a transmite viață și de a crea personaje reale, nu va căuta nici odată nume bătaoare la ochi, nume originale sau cu tot dinadinsul delicate. Este un simț al adevărului, care îl oprește să recurgă la asemenea efecte.

Nu avem desigur să spunem prin aceasta că unui scriitor îi este interzis să creeze nume proprii. Aceste nume însă trebuie să fie înainte de orice plauzibile și adecvate. Există, se înțelege, un talent special de a inventa nume puternice, individualizate, și în același timp normale sau măcar posibile. Acest talent n'a lipsit nici odată marilor romancieri și dramaturgi. Dar în lipsa acestei puteri de invenție onomastică, orice tentativă de originalitate cade în plin arbitrar și artificiu.

Literatura noastră este plină de Maroșini, Măghireni, Fruntes și Lentreși. Mircea Florini din piesa lui A. de Herz se chiamă la alți autori, în alte opere, Mircea Trestian sau Radu Comșa sau Ulyse Boldur sau Șerban Balin sau Cădul Bogdan — și fiecare din aceste nume păcătuiește prin anumită trăsătură livrescă, prin anumit arbitrar literar, care le face din capul locului lipsite de realitate.

Trebuie să considerăm drept un semn de maturitate literară trecerea dela această onomastică umflată, la denumiri mai simple, mai sobre. Când doamna Papadat Bengescu face ca cea mai nobilă din eroinele sale să poarte numele de Elena Drăgănescu (născută Halippa — nume și el normal) — trebuie să considerăm acest lucru drept un act de curaj literar, căci el contrazice prejudecata naivă a numelor distinse.

Deasemeni când un romancier de bunul gust al d-lui Sergiu Dan, îl numește pe

unul din eroii săi principali (în „Surorile Veniamin”) Mihail Vasiliu, prin acest simplu fapt îi dă o forță probantă — cum se zice în justiție — pe care un nume mai puțin comun cu siguranță nu l-ar fi avut.

Ar fi exagerat să tragem de aici concluzia că numai un nume obișnuit este un nume bun. Ceeace trebuie să-i cerem unui nume — inventat sau nu — este să fie viu și convingător. Pahonțu al d-lui Rebreanu (din „Gorila”) — roman pe care de altfel nu-l socotim printre operele d-sale esențiale) este probabil un nume inventat, dar e un nume firesc, posibil, neliteraturizat.

Evident, un romancier se va resemna cu greu să dea eroilor săi de prim plan nume șterse, fără relief, fără individualitate. Este și aceasta o primejdie, dar mai mică decât primejdia opusă, a căderii în fictiv.

D. Camil Petrescu, de exemplu, nu s'a temut să-i dea eroinei sale din „Patul lui Procust” (neuitata Doamnă T., de departe cea mai frumoasă apariție feminină din romanul românesc) numele așa de neexpresiv de „Maria T. Nicolaescu”, dar a găsit în același timp mijlocul de a face din acest nume formă abreviată, nervoasă, expresivă. Deasemeni a acceptat ca pe e-roul cărții să-l cheme „Vasilescu”, nume așa de greu utilizabil într-o carte patetică, dar a știut să-i adauge un nume mic, intim și familiar.

Intreagă această problemă a numelor formează un adevărat capitol de creație literară și va merita să fie reluată mai pe larg decât într'un atât de sumar articol, lucru pe care ne propunem să-l facem cândva.

Mihail Sebastian

George Mihail Zamfirescu

Proza lui G.-M. Zamfirescu, a cărui moarte, întâmplată în ziua de 9 Oct., o regretăm cu toții, se compune din *Flamura albă*, 1924; *Gazda cu ochii umezi*, 1926; *Madona cu teandăliți*, 1931; *Maidanul cu dragoste*, 1933; *Sfânta mare nerușinare*, 1936 și *Cântecul destinului*, 1939. Teatrul său cuprinde: *Cuminicatura*, într'un act (episod luat din *Alexandru Lăpușeanu* a lui C. Negruzzi); *Ion Anapoda* și *Domnișoara Nastasia*.

Literatura lui G.-M. Zamfirescu e dominată în cea mai mare parte de lumea periferică a mahalalei, văzută printr'o fâșișă compasiune umană, învaluită într'o atmosferă de lirism adesea tânguitor. Transfigurarea mahalalei ia deseori aspectele unei lumi apocaliptice, dominată de forțe obscure, cu legi de o singularitate adesea căutată pentru a contribui la impresia de pitoresc și pentru a reuși o diferențiere, dând astfel iluzia unei creații originale. Marea putere creatoare însă lipsește și literatura aceasta pare mai curând o realizare de seră, cu toate că autorul cultivă o lume de pasiuni nestăpânite și de un ritm nestăvilii. O schelărie șubredă dar plină de un suflu de mare simpatie, pentru a puncta atitudinea socială umanitaristă, aceasta e structura romanului lui G.-M. Zamfirescu, influențat în mare parte de literatura rusă.

Din aceeași lume, periferică, e inspirată și piesa „Domnișoara Nastasia” unde voiața de răzbunare și dozarea lucidă a acestui proces de încordare psihologică amintește de „Năpasta” lui Caragiale. Piesa e însă bine construită pentru reprezentarea teatrală. Într'o literatură ca a noastră, numele lui G.-M. Zamfirescu intră în istoria ei, cu o notă proprie.

G. Ivașcu

Paul Féval, foiletonist

La noi, foiletonul nu este prețuit ca în Franța. Acest „subsol” al ziarului pare chiar că nu e prețuit defel, pe când gazetele franceze au toate cel puțin câte un foileton zilnic ocupat de un roman cât o enciclopedie sau de o năvelă cât un roman. Foiletonul, în Franța, este mijlocul cotidian de existență al scriitorilor; după cum romanul de aventuri este abecedarul consumatorului de literatură. Poporul francez e pasionat după foileton. Nici nu-și explică rostul unei gazete fără foileton. Când un ziar se reorganizează, când vrea să-și câștige alte cantități de cititori, însăfășit când un ziar urmează să apară, anunță unul sau mai multe foiletoane.

Pentru marea masă a poporului francez, cel mai mare scriitor este acela care a publicat mai multe romane în foileton. Și dacă s'ar face un plebiscit printre cititori, azi încă Paul Féval ar fi printre primii clasați, alături de vechii Dumas și Eugen Sue, alături de mai proaspeții Maurice Leblanc și Gaston Leroux.

Când anonimul Paul Féval descăleca din Bretania la Paris, cunoscut debutul mai penibile chiar decât ale celor ce n'ajung nimic în viață sau după moarte. Era chiar să moară de foame, nu mai știe nici el de câte ori.

A debutat în „gazetărie” pela 1840, cu un post de corector la *Nouveliste* al lui Thiers; dar cei cincizeci de franci pe lună nu i-au fost plățiți multă vreme, pentru că *Nouveliste* a sucombat subit. Fără rost, începea să moară de foame. Făcu de toate: articole de gazetă, cuplete pentru vodeviluri, dialoguri, cântece. Oricui avea nevoie, îi furniza material cu un preț care defidea orice concurență. Incepu să se gândească și la ceva mai serios. Il atrăgea o călătorie prin țara romanului, prin lumea visurilor. Noaptea uita mărunțurile cele scria ziua ca să se întrecină și scrise câteva romane. Îl împărți la mai multe ziare, spre a-și răspândi numele. Commerce, *La Revue de Pa-*

ris, *La Législature*, îi publică: *Le Club des Phoques*, *Le Loup blanc*, *Les Fanfarons du roi*. Era lansat.

De multă vreme, de prea multă vreme. Anténor Joly, șeful literar al lui *Courrier Français*, purta în cap numele senzațional al unui roman care putea fi neînchipuit de senzațional: *Les Mîstères de Londres*. Era încredințat că ar fi o lovitură mare a gazetei. Avea coșmaruri că nu găsea om să-i realizeze ideea. Comandă lucrarea unui scriitor englez. Când îi sosi proza, o azvârli. Nu era de citit. Închipuiți-vă, era un roman pur literar! Și totuși avea nevoie de un roman cu acest titlu, pentru că ziarul anunșase deja că va publica *Mîsterele Londrei*, roman nemai-văzută, de... sir Francis Trolopp. Și încasase nenumărate abonamente noi în vederea apariției foiletonului.

Se spune că Anténor Joly era să se sinucidă, avșărindu-se undeva într'o prăpastie de stânci albe, numită *Le Loups*. În penultima clipă, printr'o asociație de idei, își aminti să fi citit cândva un roman *Le loup blanc*, care-i plăcuse. Amână sinuciderea și alergă la Paul Féval, autorul. Intră ca un disperat: — Dumneata cunoști Londra?

— Eu, de loc! spuse Féval, surprins.

— Mai nenorocit!, zberă Joly.

— De ce?

— Poți să-mi dai gata în patru zile primele capitole din *Mîsterele Londrei*?

— Vă bateți joc de mine?

— Ești neghiob dacă crezi așa ceva! Refuzând, să știi că mă ruinezi, te ruinezi, ne ruinăm amândoi. *Lupul* dumitale îmi dădea atâtea speranțe! Dar nu e ultimul dumitale cuvânt, nu? Apropos, ce scriai?

Se aplecă spre foile pe care galopa o scriere microscopică, dreaptă și strânsă. Era o poveste pariziană. Incepea la Saint-Eustache. Căuta niște indivizi.

— Dumnezeule! izbucni Joly, iată *Mîsterele Londrei!*

— Păi asta se petrece la Paris! De ce glumiți cu mine? — Eu nu glumesc nici odată. 'Ţi-o voui dovedi!

Scoase portofelul, luă un teanc de bancnote (adevărat ca în romanele foileton) și i le puse pe masă.

— Amice, să terminăm. Asta e noul nostru roman englezesc. N'ai de cât să schimbi numele franțuzești în englezești, faci din biserică un templu, vopsești totul cu puțină culoare locală... O să-ți aduc eu un Baedeker!

Și Paul Féval termină curând *Mîsterele Londrei*, fără să cunoască Londra. A fost un succes colosal. Ca să scrie partea doua, *Courrier* îl trimise împărăteștea Londra. Locui și la Saint-Gilles și Gow-Street și adună material bun.

Pseudonimul sub care publicase romanul, sir Francis Trolopp, deveni european și curând trecu și oceanul. Il umplu de glorie și de bogăție. Era considerat egal marilor scriitori de imaginație, deși n'avea nici jumătate din vârsta lor. Au început bârfelile. Că ar fi luat pe Monte-Cristo și l-ar fi vârit în *Mîsterele Londrei* sub numele de Rio-Santo. Că ar fi răpit cele două surori delicioase din *Jidovul răticitor* și l-ar fi trecut fraudulos drept Ana și Clary, fiicele lui Avgus.

— Se poate s'aveți dreptate, spunea Féval. Alexandre Dumas și Eugène Sue sunt meșterii mei. Numai că, dacă nu mă înșel, *Mîsterele Londrei* ieșiseră în a șasea ediție când a apărut *Jidovul răticitor* și *Monte-Cristo*. Imi place să imit o carte; dar înainte de apariția ei!

Comenzile au început să curgă. Publică *Fontaine-aux Pertes*, document al moravurilor bretone, și *La Quitance de minuit*, dramă eroică unde răscolește mizeriile Islandei.

Și înc'odată veni la el Anténor Joly, inventatorul lui Féval. Vroia să lanseze *L'Époque* al lui Granier de Cassagnac. Și Féval îi dădu, de

I. Marius Mircu
Urmate în pag. 4

Ambasadorii

Toamna, ne surtade cerul blând,
E Septembrie'n ultimele zile.
Corpul diplomatic l-am văzut trecând
In luxosele-automobile.

Din Polonia ambasadorii reci,
Au sosit cu fața n'ntunecată.

Flutura pe buze-un zâmbet crud,
Doamna brună ce mergea să urce
Spre-a porni cu soțul înspre Sud,
In mașina ambasadei turce.

O mongolă ca un sfinx sever,
Fața fără să-și o mai fardeze,
Răspânda în jur numai mister
In mașina ambasadei japoneze.

Și astfel cu frunzele căzând,
Țara de dezastre și de gloriu,
In mașini care-au plecat pe rând
Și-a trimis in lume-ambasadorii.

Dumitru Baciu

Din opera lui:

Jacques Maritain

Putem oare spune că politica (știința politică și prudența politică) este un soi de fizică și un soi de artă a binelui social, care s'ar constitui separat de etică, o știință și o aplicare a condițiilor de prosperitate a cetății pe care observația le-ar determina din punctul de vedere unic al „legilor naturale” și pe care ar putea să se grefeze tardiv și suplimentar anume considerații morale? Ar fi o eroare capitală. Scopul cetății terestre este totum bene vivere al omului pe pământ: bine temporal fără îndoială, dar care nu e numai de ordin material, ci deasemeni și mai ales de ordin moral și spiritual. Știința și practica bunei conduceri a cetății nu s'ar putea deci separa de dreapta cunoaștere a scopurilor vieții umane.

Așa a putut sfântul Toma, biziindu-se pe Aristot, dar

*) *Politique et Théologie și Les trois sens du mot „démocratie” in Petriauté du spirituel*, 1927.

depășindu-l la infinit, să întemeieze în doctrină această subordonare totală a politicii față de morală de care vorbeam adineaori, — și aplicând singurul cu perfectă exactitate acest principiu prea adevărat: „Binele întregului e mai divin decât binele părții” [fiindcă întregul ca atare este mai mult decât partea, deci se află mai aproape de Ființa supremă] pe care păgânii riscau mereu să-l interpreteze în sensul idolatrizării Statului — să arate că, pe de o parte, tot ce e al omului, luat formal ca parte a cetății, poate fi raportat la binele cetății, dar că, pe de alta, este în om un aspect în virtutea căruia, fiind un raport direct cu Dumnezeu, el se sustrage acestei subordonări politice și posedă el însuși demnitatea unui întreg, în chip mai eminent de cât lumea fizică în totalitatea ei, fiindcă Dumnezeu este cu mult mai intim finalitatea unui suflet decât a universului întreg al corpurilor. Așa

se mai face că după sfântul Toma, un om privat poate fi bun cetățean (*civis communis*, dacă nu *civis praeclarus*), fără a fi moralmente bun *simpliciter* (e suficient să aibă virtuțile civice, și să fie devotat binelui obștesc), dar principiile nu-și îndeplinesc bine funcția sa politică, funcția sa de Prințep, decât dacă este un om virtuos pur și simplu, nu numai în ordinea politică, dar în toată ordinea vieții morale. Căci el trebuie să întrupeze binele obștesc...

Știința politică integrală, oricât de imensă ar fi partea pe care trebuie s'o rezervăm observației și inducției, este nu numai de un ordin superior științei inductive, u-n simple constatări fizice de fapte și de consecințe empirice (pretinsă sociologie în sensul lui Durkheim), ci de un ordin superior filosofiei; pentru a fi cu adevărat completă ea trebuie să se raporteze la domeniul teologiei. Ca teolog a scris sfântul Toma *De regimine principum*: într'adevăr scopurile sunt în ordinea practică ceea ce principiile sunt în ordinea speculativă: cunoașterea ac-

telor umane și în particular buna conducere a cetății umane, n'ar putea deci exista ca știință integrală, ca desăvârșit corp doctrinar, decât dacă e pusă în legătură cu finalitatea ultimă a ființei omenești. Fără îndoială un Aristot a fost în stare, cu deficiențele pe care le-am semnalat, să schițeze o *filosofie* politică, parte a unei *filosofii* morale ea însăși atrărnată de doctrina supremului Bine (a unui suprem bine natural așa cum putea să-l conceapă un păgân, și încă destul de obscur). Orice *filosofie* politică și orice *filosofie* morală deasemeni, sunt astfel un fel de limită abstractă, știința legilor naturale ale activității umane. De fapt însă omul nu e niciodată într'o stare curat naturală, ci în stare de natură decăzută și de natură reparată; regula de conduită în viața individuală și socială nu poate face abstracție de ordinea supranaturală.

Filosofia va trebui neapărat sub pedeapsa de-a încurcăt, să distingă trei sensuri în cuvântul *democrație*:
1°. *Democrația ca tendință*

socială recomandată de Papi (demofilia, democrație creștină) și care nu e altceva decât zelul de a da claselor muncitoare, mai apăsate ca oricând în lumea modernă, condiții de viață omenești, convenite nu numai în virtutea milei, dar mai ales a dreptății...

2°. *Democrația politică* (politia) înțeleasă în chipul lui Aristot al sfântului Toma sau al vechii democrații helvetică, și pe care Biserica și filosofia deopotrivă o socotesc ca una din formele de guvernământ posibile în drept (dar indicate ori contra-indicate în fapt, după condițiile și formele istorice).

3°. *Democrațismul* sau democrația în sensul lui Rousseau, mai bine zis mitul religioz al Democrației, care e ceva cu totul deosebit de regimul democratic legitim (*politia*)... Democrația astfel înțeleasă se confundă cu dogma Poporului Suveran [adică deținătorul perpetuu și unic deținător legitim al suveranității], care unită cu dogma Voinei generale și a Legii expresie a Numărului, constituie eroarea dusă la limită a panteismului politic (mulțimea-Dumnezeu).

Aron Cotruș

[Sărbătoarea morții (1914/15), versuri. Arad, 1915, Buc., Cartea Rom.; Neguri albe. Alba-Iulia, 1920; România, poemă. Brașov, 1920; Versuri. Arad, Bibl. „Semănătorul”, 1925, ed. II Arad, 1928; In robia lor. Arad, 1926; altă ediție Arad, 1927; Mline. Craiova, 1928; Printre oameni în mers. Sosnowiec, Polonia, 1933; Minerii. Buc., Colecția naționalistă 2; Jară. Buc. Colecția „Rânduială”, 1937; Peste prăpăstii de potrivnicie. Buc., 1938; Eminescu, poem. Buc., Luna Bucureștilor 1939.]

Cele dintâi poezii ale lui Aron Cotruș sunt niște însemnări de război, scrise în fuga impresiei și într-o aparență de realism. Cu toate acestea curând se observă că adevăratul fond liric e o anume înfiorare în fața grandiosului sinistru. Câteva viziuni colosale turburătoare conștiința ca niște semne enigmatice. Iată pădurile care ard:

Sinistru ard pădurile bătrâne
Iar brazii cu coroanele macabre,
Par uriașe, roșii candelabre,
Cu mii și mii de brațe arzătoare,
Ce ard la astă groaznică serbare,
La agonia unei lumi de fiare...

Și crește ntr'una roșu învălmășală,
Mai groaznică, ca 'n Roma,
când ardea,
Iar acolo 'n codrii-acum, în noaptea grea
Stă, poate, ca Nerone, cineva,
Privind cu o privire infernală,
La astă monstruoasă 'nvălmășală...

lupta în noapte:
Iar la lumina fulgerilor grele,
Se văd pe-o clipă-armate 'ngrozitoare,
Mișcându-se cu tunuri și drăpele,
Sub ploaia de granate și șrapnele,
Pe șesurile fără de hotare...

trenurile răsturnate:
Prin codrii-aceștia jalnici e-
atât de monoton,
Și, pe cărări, pe șine dorm
trenuri răsturnate,
Cari au pătruns semețe acea
pustiătate,
Ducând rășboinici aspri la
lupte blestemate...

În celelalte culegeri, personalitatea poetului începe să se clarifice. Nu s'ar putea deocamdată determina câtă înrăurire străină este și dacă directă ori indirectă; dar se pot fixa semnele săi literari. În versificația cu totul liberă, confundându-se cu o vorbire prozică, abruptă, sunt ecourile locale dela Emil Isac. Chipul acela însă de a ține discursuri interminabile, profetice, de a-și manifesta o vitalitate sgomotoasă vijelioasă, îmbrățișând câmpurile și orașele, continentele și oceanele este al lui Walt Whitman. Cântarea sforțării industriale este tipică la Verhaeren, înrudit de altfel și el sufletește cu poetul american. Sunt însă unele accente care amintesc mai deaproape poezia rusă, în deosebi cea revoluționară, pe care totuși într'o latură a ei mai recentă, Aron Cotruș n'avea cum s'o cunoască. Există o sincronicitate aeriană. Acel fel messianic de a cânta Rusia, de a glorifica rășmerițele, învăluindu-le într'o ceață profetică-apocaliptică, de a striga libertatea rățăcirii prin natură, încrederea enormă, aproape grotescă în puterea individului e al unui întreg grup în care punctele principale sunt Blok, Bjelyj și Esenin. Acesta din urmă face o paradă de putere barocă, propunându-și să bea aerul, să scoată limba ca o cometa, să întindă picioarele până în Egipt să pună genunchiul pe Equator, urmărit de furtuni și de uragan.

Din familia acestor poezii ai barocului gigantului, ai messianismului apocaliptic face parte și Aron Cotruș, cu un talent incontestabil, suferind doar de excesele lui. Orice poză este înlăturată, temperamentul însuși al poetului, susținut de un fizic uriaș de Dac, mergând în această direcțiune, precum ni se mărturisesc în frumoase versuri:

De ce, — mândră și rece, —
sălbatică-mi vrere nu vrea să
se plece, ci, trece
silhuetă,
haihuetă,
pe drum de spini, de foc și
de cue,
spre piscuri ce 'n ceruri se
sue?...!

Daruri ce 'n veci nu adorm
mă 'ncing nu mă lasă să dorm,
mă 'nping spre tot ce-i enorm...

Toate dimensiunile universului sunt sporite, sufletul funcționează la o tensiune ridicată. Pasajii admirabile de vigoare, de beție cosmică se găsesc des. Poetul cântă pădurile:

Cu haine și cu gânduri întinate,
Ostenit de așteptări și de păcate,
Eu mă opresc șovăitor, pe-o
clipă; —
La intrările-ți neprietenești,
obscure,
Catedrala mea sălbatică — Pădure!

Trec greu de duișii printre
copacii fără număr,
Înapoi spre valea sgomotoasă
și mișară...

Și cum pășesc, ca după-o
grea furtună,
Pădurea domnitoare, neagră,
parcă
În semn de: — cale bună,
La fiecare pas să mă opresc
'ncearcă
Bătându-mă ușor și prietenos
pe umăr,
Cu tremurând brațe fără
de număr...

bivolii:
Pe șesul vast, prin scripitor
noroi,
se mișcă ursuzi, cu pași în-
ceți, greoi,
prin stuful dela margine de
baltă...

Cu trup, cu suflet în cum-
plite lupte,

le dă un luci străaniu, de ne-
spus
de monștri-aduși din lumea
cealaltă...
și-amurgul pe spinării li se
resfrânge
în fulgerări și străluciri de
sânge...

Cu pași trândavi, cu cozile
pe spate,
pășesc încet, prin trestii
uscate —
nostalgice, posace animale...

Sătui de streche, de zăduf,
de muncă,
din când în când priviri pie-
zișe-aruncă
peste pustia luncă...
și 'n ochii lor adânci, neghiobi,
se oglindesc mocniri pustii
de robi;
aprinse zări de-amiezii cani-
culare,
tristeți și 'ntunecimi fără ho-
tare...

Și-așa cum trec,
greu,
unu ca celalt,
par statui reci tăiate în ba-
zalt,
par statui grosolane, vii, ma-
sive
de crunte animale primitive...

Plâng vânturile...
Mâinii se joacă și nechează
Și pusta 'ntreagă plânge în
dulcea după-amiază,
Iar tepele robuste
Sălbaticile bucurii
Și sbuciumul vieții lor vijel-
ioase și de pustii,
Și aspra răvnă de-a fi slobozi...
Și neînvinșul dor de-a pri-
begi?!...

Sătul de ale șesurilor bucurii
mărunte,
Când urc pe munții lor, mă
sint un munte...

Muncesc, râvnind descoperiri
fecunde
Mineri posaci cu bluze ne-
gre, rupte,
Mineri-coloși cu grele tărna-
coape
Cu lampe din bucăți de in-
tuneric,
Cu cari mereu ei cată să des-
groape,
Comori avare, aurul himeric...

însfârșit creditatea însăși ce
alimentează această nepoto-
litate sete de viață:

Ce tainice, străvechi, nebi-
ruite, vii porunci haine
Se războiesc în trudnicile-mi
vine,
De nu găsec un loc în care
să mă simt la mine?...
Ce blesteme,
Ce patimi fără nopți și fără
număr,
Mă sbiciue, mă 'nvolveră, mă
hărțuesc, m'apasă
Mă prigonesc să merg,
S'alerg,
Să fiu deapururi și niciodată
la mine-acasă?!...

Au fost străbunii-mi hoși de
cai?...
Au fost ciobanii pribegi,
Stăpâni, fără hârtii de stăpâ-
nire pe pământul
țării 'ntregi?...
Au fost haiduci năprasnici, ei,
Ce-și prelungesc acum, pe
drumuri fără zări,
prin pașii mei,
Sălbaticile bucurii
Și sbuciumul vieții lor vijel-
ioase și de pustii,
Și aspra răvnă de-a fi slobozi...
Și neînvinșul dor de-a pri-
begi?!...

Sătul de ale șesurilor bucurii
mărunte,
Când urc pe munții lor, mă
sint un munte...

Cu Măine, Aron Cotruș a
început o variantă nouă a
poeziei sale, scurtă, amenin-
țătoare și, cu subînțelesuri, pro-
fetică. Apare o poezie-manif-

fest cu aere instigatoare. Plu-
garii sunt ridicăți împotriva
„mășavilor ciococi”, îndrep-
tați împotriva orașului „de
trântori semeți și mișei”, cu
insinuții de acestea:

Ioane, ia sama bine!
țara aceasta se razimă pe tine—

Ioane,
ești unul,
poți fi milioane, —
vrerile tale ne 'nfrânțe
să nu le 'nspăimănțe
nici temnița, nici tunul...

Se constată acum la poet o
străduință regretabilă de a
potrivii poeziile la ideologi-
e momentului. Totuși în
ciuda excesului de bravade
și profetii (Banatule, Banatule!
Transilvanie, Transilvanie!)
acel soi de autobiog-
rafie apăsată, brutală, produ-
să în multe variante este
profund original:

Io,
Pătru Opincă,
țaran fără țarină,
plugar fără plug,
ciudar fără-o vită,
îmi duc viața năcăjită
fără strămbătăți și vicieșug
și brușul de mucedă pită
mi-l plătesc cu sânge din
belșug...

O vorbă a mea-i ca o mie...
am slujit cu cinste și-omenie
satului
și împăratului...
de sărac ce-s toți căinii mă
latră
și noaptea, când pe uliți trec
domol,
nu mă așteaptă pe nici un
podmol
fete mari cu țate ca de piatră...

sapa mea mușcă, rupe adânc
dar nu-mi aduce nici doară
cât mâne...
la secere
nime nu se ia cu mine la
ntrecere...

din mulțimile oarbe unu s'alege
gândul lui: rege...
vorbă lui: lege...
vrerea-i: platoșe de neînfrânt...
pasul lui: cutremur de pământ.

Asupra puterii integrale a
misteriosului „unu” nu se lasă
nicio îndoială:

bătrâni sătui de viață, ar vrea
să mai trăiască
să stee drepti la vorba lui
impărătească...

Și fiindcă broșura Minerii
putea încă să pară prea mar-
xistă, într'un poem-manifest
Peste prăpăstii de fotivnicie
poetul atacă Rusia sub mo-
tiv că vrea să răspândească
comunismul:

vreai, pumnul lui Lenin, crân-
cen închis.
să ni s'arate roșu, pe cer, ca
în vis...

In cele din urmă, poetul
renunță și la această atitu-
dine și adaptându-se nouălor
stări de lucruri mai chibzuite
cântă (Eminescu poem):

imperiale Româniile năpras-
nice de dincolo de mâine...

Toate aceste schimbări la
față ideologice sunt reproba-
bile, nu din punctul de ve-
dere al inconsecvenței, ci
fiindcă falsifică poezia sco-
tând-o din zona perei con-
templative. De alminteri poezia
lui Aron Cotruș devine
tot mai grandilocventă, mai
ostentativ brutală și mai mo-
notonă prin neobosită repe-
țiție. Aceasta nu-l împiedică
să fie în cât se poate alege
din opera lui, un poet ori-
ginal, plin de vigoare sănă-
toasă și foarte reprezentativ
pentru Ardeal.

Aron Cotruș a fost și mai
este foarte imitat, mai ales
de Ardeleni și în deosebi de
acea care înțeleg poezia ca
o atitudine în viață. Ion Th.
Ilea, ardelean, face o poezie
socialistă cu toate caracterele
manifestului. El cântă „gloata”,
„poporul”, „țărani”, „uzina”,
„semnal”, „indeamnă la
luptă. Înăurirea, prin tradu-
ceri, a lui Esenin, este și ea
vădită. Acolo unde apocaliptic
rezolvă manifestul în
viziuni enigmatice se găsește
câteo insulă de poezie:

Rela!... vin îngerii de fier cu
paloșe întoarse 'n sus,
Au soarele medalie și cuvânt
amar de spus.
La șold pumnale, muiate 'n
cucuta din grădini cu bromă,
[Ion Th. Ilea. Gloata. Buc.
„Santier”.]

Ardeleanul V. Copilu-Cheatră,
invățător (născut în 1912
în comuna Vulcan, jud. Hunedoara
din părinții plugari,
absolvent al Școlii normale
din Cluj în 1932), cântă în
linia lui Aron Cotruș pe Moți
cu mai puțină brutalitate însă
făcând exces de lexic dialectal
(ciopor, sălhă, fărindă, pa-
dină, ojină, mizguiti, polman,
potâng, a imburda, pascălie,
holoangăr, druț, modru, mu-
huști, zănzăiene, niț, a aldui,
a urla [= a se duce]). Iată
un specimen din această poezie,
interesantă totuși pentru
felul etnografic cum partici-
pă la artă sufletul ardele-
an:

Om' mi-a urlat la țară
S'aducă pruncilor mălai
Eu matroșesc din zi în sară
În casă, la poiată și pe-afară
Mi-e firea aspră și 'mpietrită
Și bucuria înăcrită.
Un prunc dejghioacă coaje,
Altu 'nădește donițe și doșje.
Pe cel mai mic l-am dat la
școli.

Acuma îl stocește dorul greu,
Să nu zic cumva 'n ceasul rău.
Umblă ca bolunzii pe păru
Prin hadini și prin mutături.
Vorbind cu brazii nimănu
Și spune că-i poetul nu știu
cui.
(Mama)

[V. Copilu-Cheatră, Cartea
Moșului. Mediaș. „Lanuri”,
1937. B. Jordan, Antologia în-
vățătorilor în literatură. Buc.,
Cugetarea, 1938, pp. 239-
242.]

coasă ca a mea în țară toată
nu e...
sprintenă trece prin ierburi
ca de cue...

Io
Pătru Opincă
ce 'ntre-atătea moșii n'am doar
o șirincă,
înfrunt strămebele legi și nă-
pasta

și'n răsmerița ce'n mine crește,
suduui vârtos, mocănește,
și scuipe pe toată rânduiala
asta!...

De aci încolo poetul în-
cepe să se repete în chip su-
părător, căutând să se adapte-
ze ideologic. Dacă Măine
însinua doctrina țărănistă, Prin-
tre oameni în mers duce în
plin comunism. (Noțiunile în-
șeși din titluri sunt amenin-
țătoare: mâine, mers). Este
chemat unul din fabrică să
'nceapă lupta împotriva străm-
bătății, spre a înfăptui co-
lectivizarea bunurilor, așa încât

să fie pentru toți:
aceiași sus și jos...
să fie același cer
pentru plugar, pentru boer

Poetul nu pare a crede el
însuși în ce spune (în vre-
mea când este chiar în slujba
Statului întemeiat pe respectul
claselor) și renunță din
cine știe ce greșite socotite
la un elan poetic ce mai ră-
sună uneori în câteo strofă,
ca aceasta cântând lanurile de
porumb:

îmi cântă încă 'n auz
ca un milion de săbii
ce trec spre țărmi răzimați
pe corăbii: —
oștile mele de verde cucuruz...

Apoi cântecele despre mi-
neri, în contra „patronului
putred” se strâng într'o co-
lecție naționalistă creștină Mi-
nerii. Poemul Jară glorifică o
nouă rânduială de astă dată
totalitară:

d. J. Leonard. Rășoiți Talley-
rand de Duff Cooper. Și aci
e greu de dovedit cu exemple,
traducerea fiind rea în întregul
ei nămolos, presărat cu
radicale unde nu trebuie și cu
neaoșisme unde nu-i cazul.
„Când ieșea, era îmbrăcat
cu veșmintele cele mai fer-
cheșe, dar în casă stătea gol
și flămând”.

Nu cam se zice: haine fer-
cheșe ci numai om fercheș.
Dar ce atăta vorbărie! Simplu:
„Ieșea, gătit ca din ac, dar
în casă sta gol și flămând”.

Alta:
„... un accident îl făcu șchiop
pentru totdeauna, ceea ce,
după părerea părinților lui, îl
împiedică să moștenească nu-
meroasele titluri ale tatălui
său.”

Prea multe pronume! Sim-
plu:
„... un accident îl făcu șchiop
pentru totdeauna, ceea ce,
după părerea părinților, era o
pedică la moștenirea nume-
roaselor titluri ale tatălui.”

Exemplele citate sunt flori
la ureche. Sunt alte lucruri
mai grave. Dar nu le destă-
nuim. N'avem intenția de a
răpi unui om mijloacele de
existență și credem că d. Leonard
se poate, prin studiu
serios, corija. De aceea i-am
dat numai câteva probe de
ușurare a frazei.

Și acum să ne întorcem
la d. Adrian Maniu! Ciudat
însă. De câteva zile s'a mai
limpezit și ar fi un exces de
purism să-i căutăm noduri în
papură. Voiește oare să ne
lipsească de un prilej atât de
statornic de petrecere? Sau
gravitatea vremurilor îl va fi
luminat asupra inutilității și
schimonoselii? Dorim în fond să
ne lipsească de ocazia mali-
țiilor și să scrie ca lumea.

(Mama)

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Un rău traducător profes-
sional, ceva mai pasabil to-
tuși decât d. Jul. Giurgea, este

Prostologhicon

bună carte de introducere în
spiritul literaturii engleze de
la origini până în prezent este
Fenomenul englez de d. Dra-
goș Protopopescu, carte vioaie,
fără pedanterie.

Deocamdată vrem să atragem
atenția asupra infernale-
lor traduceri pe care le pro-
movează editurile. Sunt vreo
câțiva analfabeți, talmăcitori
de meserie cu tarif redus,
care ne pun în contact cu
Occidentul. Nu e de ajuns să
știi o limbă străină ca să tra-
duci. Trebuie ș'o știi dela un
nivel înalt. Guvernata care
vorbește nemțește nu-ți va fi
niciodată de folos în talmă-
cirea lui Novalis, matelotul
englez nu va putea introdu-
ce în limba lui Chesterton.
Condiția primordială este de
a-și românește de la un ni-
vel superior și cu o perfec-
țiune congenitală care să-ți
îngădui să siluești limba și
totuși să rămâi autentic. Mai
de grabă talmăcește bine un
om de înaltă cultură română,
cunoscând superficial o limbă
străină, decât poliglotul me-
diocr. Există un limbaj uni-
versal al spiritelor înalte și
cine citește o pagină de i-
deologie în limbă străină ghi-
cește, spontan prin intuiție
intelectuală, sensul în vreme
ce poliglotul rămâne confuz
de termenul neprevăzut. În
marile opere noțiunile tipă
în strănsora lor verbală și
adevăratul traducător e acela
care a intuit sensurile, înainte
de a-și fi confirmat paralelismul
exact între cei doi ter-
meni.

Prin urmare traducătorii o-
bișnuiți nu pot fi decât niște
inepți. Dar măcar de ar ști
mulțumitor limba română me-
diu! Dar n'o știu. Un talmă-
citor detestabil, furnizor al
editurilor, este un oarecare
Jul. Giurgea. Când vizionezi
pagina pe deasupra ești izbit
de un aer de vulgaritate, de
un stil de băcănie, înălțat,
plin de radicale de Dum-

necă. Însă nu poți observa
erori pe loc scandalose. Nu-
mai după un atent examen
îți dai seama de unde vine
trivialitatea. Luăm exemple
din Dodsworth de Sinclair
Lewis (Ed. „Națională-Cior-
nei”). Iată fraze:

„Voiu mânca în pat, zise
ea și căscă a doua oară cu
toată dragălașenia, căci văd
că tu ai început să fumezi
din nou înainte de masă, și
nu mi-am mai luat cafeaua
în pat tocmai de alaltăieri, în
timp ce își scoase picioarele
de sub plapoma de satin vio-
let și-și aprinse o țigară.”

Nu mi-am mai luat cafeaua
în timp ce își scoase picioa-
rele! „A mânca”, „masă”,
fiind vorba de cafeaua de
dimineață, de micul dejun!
Cititorul va putea însuși re-
face textul cum trebuie.
„Cu toate acestea, era prea
preocupat ca să mai aibă timp
și pentru regrete, și se aranjă
așa fel, încât să-și poată în-
chippui că Fran îl iubește.”
Ce suceală barbară! Dum-
nezeu știe care va fi înțele-
sul originalului! Dar „se a-
ranjă ca să-și închippue”, asta
nu e limbaj de carte literară.
Evident traducătorul e un
incult, un agramat. El scrie:
„Mi-am cumpărat și un
automobil al meu propriu.”
Ce de posesive! Era de a-
juns:
„Mi-am cumpărat și un
automobil propriu.”
Sau:
„Timpul din urmă am lu-
crat...”
În loc de:
„În timpul din urmă...”
Ori:
„Dumneata însă ai făcut
ceva real...”
Orice faci e real, deci co-
rect:
„Dumneata însă ai făcut
ceva pozitiv...”
Altă poliloghie:
„Viața din Zenith se mai
desfășura și astăzi conform
cu tradiția moștenită din vre-

mea lui William Dean Ho-
well...”

Tradiție moștenită! Ideea
de tradiție include nota moș-
tenirii. Moștenită în vremea
lui William! Atunci nu e tradi-
ția lui William ci a altuia
dela care s'a moștenit atunci.
Simplu se cădea să se spună:
„Viața din Zenith se des-
fășura ca pe vremea lui Wil-
liam.”

Se putea adăuga „tradiți-
onală”, ori mai bine „patriar-
hală”.

„... nu-mi va mai rămâne de-
cât numele a câteva orașe...”
Nu așa, ci
„... numele câtorva orașe...”
„... iar înainte de aceea a
fost la școală.”

Corect:
„... iar înainte a fost la
școală.”
„... vorbește germană, fran-
ceză și italiană...”

Nu, ci:
„... vorbește nemțește, fran-
țuzește și italianește...”
„Nu era o hodoroagă din-
tre acelea demodate...”
Simplu:
„Nu era o hodoroagă de-
modată.”
„... în casa aceea mare cu
colonade din lemn sculptat,
de-ți făcea impresia că ești
la un Hofbräuhaus...”

Firese:
„... într'o casă mare cu co-
lonade din lemn sculptat, ce
semăna cu o berărie nem-
țească...”
„Trebuie să fii un prost,
ca să te port așa prin ploaie.”
Românește:
„Sunt prost eu că te port
prin ploaie.”
„Șefii lui îi apreciau per-
severența...”
Suficient:
„Șefii îi apreciau etc.”
În sfârșit ce mai vorbă. O
carte tradusă de Jul. Giurgea
e o carte trivială.

Th. Fecioru,
Poporul român și fenomenul religios

Problemele pe care le pune cartea d-lui Fecioru aparțin mai multor domenii culturale. Desigur că în calitate de teolog, autorul pune accentul pe aspectul religios al chestiunilor dezbătute. Interesul pe care lucrarea d-lui Fecioru îl prezintă pentru noi este folosirea folklorului pentru dovedirea religiozității poporului nostru; apoi prezentarea cât mai completă a acestor credințe, care fac parte integrantă din tezaurul nostru de artă națională și atingerea unor probleme de ordin general, precum este ipoteza influenței bogomilice asupra literaturii noastre populare; importanța trăsăturii etnice a religiozității sau indiferentismului religios al poporului român, chestiune puțin atinsă, destul de controversată și pe care autorul se silește s'o rezolve.

Influența bogomilică este redusă, aproape inexistentă. Argumente: Bogomilii erau anti-formaliști, pe când pe noi ne caracterizează tocmai ritualul exagerat. Bogata literatură religioasă nu se explică numai prin influența bogomilică, căci avem de cele mai multe ori așa numitele theologumena, adică credințe religioase nepermise oficial de biserică, dar care, necontravenind dogmei, formează o literatură în marginea celei religioase. Bogomilii fiind urmașii unei secte mai vechi, numită pavlicianism, fiindcă întemeitorul ei se dădea drept urmaș al sfântului apostol Pavel, — un sas, George Reicherstorfer, afirmă în Cronografia Moldoviei că Moldovenii „urmează legea sfântului apostol Pavel”, prin care vroia să spună că Moldovenii aparțineau sectei religioase bogomilice. Într-un folklorul nostru religios sfântul Pavel e pe al doilea plan, sfântul Petru rămânând veșnic pe primul plan și în preajma tălului ceresc. Celălalt argument istoric, în legătură cu mărturia unui boer moldovean în 1536 pe care o face unui diplomat german, că Petru Rareș e creștin de legea „sancti Pauli”, este iarăși absurd, căci nu putea fi bogomil un voevod evlavios și un ctitor de biserică și mănăstiri ortodoxe. Asemănarea dintre câteva legende religioase române și unele de origină păgână nu denotă o influență directă, ci mai degrabă constituie un argument în sprijinul ipotezei că condițiile umane sunt aceleași, independent de timp și spațiu.

În partea a doua a lucrării, în cele șapte capitole, care o formează, d. Fecioru expune legendele și credințele noastre începând dela natura lui Dumnezeu și facerea lumii, până la viața viitoare și judecata de apoi.

Bibliografia bogată care încheie volumul dovedește că autorul a utilizat numeroase și importante colecții de creație populară, ce se caracterizează prin originalitate și sinceritate și sunt deci cele mai nimerite pentru a scoate de acolo argumente în favoarea religiozității poporului nostru, care, neputând asimila dogmele pe cale rațională, le-a asimilat pe calea emoțională a producțiilor artistice colective și anonime.

Cartea d-lui Fecioru constituie astfel o bogată colecție de legende religioase utilizate și sistematizate în vederea unor preocupări teologice, iar pentru noi, prin folosirea folklorului, este o dovadă în plus că limba constituie cel mai sigur mijloc de a ne informa despre gradul de cultură și cu deosebire despre trăsăturile etnice specifice ale unui popor.

Viorel Alecu

Ed. Librăriei teologice, Buc., 1939.

Romanul exercită în literatura contemporană o dominație suverană asupra tuturor celorlalte genuri literare, în special asupra genului epic, pe care el, în egoismul său acaparator, voințe să și-l însușească domeniul propriu de acțiune. Așa stând lucrurile, e firesc ca romancierul de azi să uzeze de toate metodele și experimentele, pentru a epuizând modelele banalizate, să ajungă la o creație originală, care să atragă atenția prin noutatea și semnificația ei.

Este cazul romanului-fluviu, sau romanului-ciclu, cum îi place lui Thibaudet să-l numească, ultima creațiune a romanului modern francez. Acest fel de roman se caracterizează prin vastitatea cadrului, în care acțiunea ia proporții considerabile și se situează într'un plan evolutiv, în care personajele — numeroase — se străduiesc să evoce un fel de ritm al colectivității și un fel de suflu al națiunii. Ca tehnică, romanul-fluviu își permite, datorită proporțiilor sale, orice neconformism, fie chiar cea „construcție anarhică” de care vorbește André Thérive.

În ceea ce privește geneza lui, fără să ne asociem considerațiilor lui Henry Bidou care-l socotește ca o reînviere mult mai sistematică a romanului de moravuri, romanul-fluviu poate fi privit cu mult mai multă veracitate, ca un fruct al amortizării tuturor școalelor ideologice, cărora marele războiu, ca o dată fatidică, le-a stagnat instanțaneu evoluția lor normală. De aici, posibilitatea de a concepe romanul-fluviu ca o sinteză aproape escamotată a școalelor dinainte de războiu, care au lăsat în creațiunile romanului de care vorbim, abia vagi reminiscențe imperceptibile, incapabile însă de a restaura curentul integral, din care provin. În romanul-fluviu se contopesc și se asimilează ca într'un fel de amalgamizare enigmatică, romanul idealist al lui Fromentin, impresionist al lui Pierre Loti sau frații Goncourt, naturalist a lui Zola, Maupassant sau Huysmans, psihologic și moralist al lui Bourget, Barrès și Anatole France, sau chiar romanul rustic al unui Fabre sau Théuriet.

Originea romanului-fluviu, poate fi dusă însă, având în vedere preocupările intense de frescă și grandios, chiar până în „La Comédie humaine” a lui Balzac sau „Les

Joi, 5 Octombrie. Cancelarul Hitler asistă la „parada victoriei” din Varșovia. E în mijlocul armatelor sale din Polonia. După defilare s'a odihnit în camera mareșalului Pilsudski în castelul Belvedere. D. Saracioglu continuă a negocia, se spune, într'o atmosferă din cele mai amicale. Se crede că d. Mussolini va propune convocarea unei conferințe de pace. În Franța continuă acțiunea judiciară împotriva deputaților comunisti, consecință a disolvării partidului. Pe fronturi nimic. Doar „patrule și ambuscade în diferite puncte”, anunță comunicatul francez. Însă o mare ispravă a marinei franceze dă oarecare vioicuni de atmosferă cenușii dată de comunicate. Un submarin a capturat un vas german și în loc de a-l scufunda l-a condus într'un port francez, peste 1000 de mile. Franța a creat un „minister al blocusului” care va lucra în concordanță cu ministerul britanic al „războiului economic”. Navigarea în convoiu a vaselor comerciale britanice dă rezultate pozitive: submarinele nu mai pot, decât cu mari riscuri, încerca torpilarea. De aceea o notă germană afirmă: „în fața istoriei, amiralitatea britanică este deci singura răspunzătoare de toate primejdiile la care sunt expuse echipagiile vapoarelor comerciale engleze, dacă execută ordinul ce le-a

Romanul-fluviu

Rougon-Macquart” al lui Zola. Pe când însă în opera celor amintiți se întrevode o pleoacă tezigă cu resurse tendențioase ce sapă oarecum la groapa preocupărilor pur artistice, romanul-fluviu se integrează completamente în limitele adevăratei arte, prin obiectivitatea predominantă a colectivității și fenomenelor sociale. Există deci pe lângă un progres al artei pure și unul al documentului.

Thibaudet clasifică romanul-fluviu în individual, familial și unanim.

În categoria romanului ciclului individual, se înrolează ca principale „Jean Cristophe” al lui Romain Rolland și „A la Recherche du temps perdu” de Marcel Proust.

Romanul individual se caracterizează prin aceea că întreaga lui acțiune se învârteste în jurul unui personaj principal, al cărui rol important lasă în penumbra ce-lălalte personaje secundare.

În „Jean Cristophe” Romain Rolland concretizează inadaparea sensibilității morale la descompunerea societății contemporane. Romanul trăește apoi prin splendidele pagini ale copilăriei și adolescenței care pot figura alături de acelea ale lui Dickens, prin puterea de viață și pasiunea de care e animat, prin bogăția detaliilor psihologice și prin puterea de reliefare minunată a unor portrete ca acelea ale lui Olivier Jeannin sau Collette și Ana Braun.

Dela primul volum din cele zece („L'Aube”) și până la ultimul („La Nouvelle journée), acest complex de bogăție livrescă al experienței unei vieți se comportă ca un adevărat „monument al romanului francez” după expresia lui René Lalou, în detriental însă al unui stil nu totdeauna cald și patetic, ci uneori „un style plâtreux”, cum observa Remy de Gourmont.

Romanul lui Proust „A la Recherche du temps perdu”, roman „curat parisian” cum îl numește Albert Thibaudet, este pe drept, cum a spus-o André Chaumeix, „manifestarea cea mai nouă, cea mai bogată a romanului francez”. Aducând odată cu apariția lui o adevărată revoluție în arta literară, romanul lui Proust are ca obiectiv esențial acela „hardiesse d'analyse” remarcată de Edmond Jaloux și ca-

racterizată printr'un veritabil exces de eflorescență psihică și introspecție subiectivă.

Amorul profund, platonice sau carnal, cast sau diabolic, gelozia extremă, imaginea maladiivă a morții, somnul și snobismul sunt în general temele care țes întregul masiv al opereii proustiene. Relațiile sociale, conversațiile de o amplă varietate, saloanele, găseșc apoi în Proust un adevărat cronicar, care instalează în opera sa, prin intermediul lor, documentul social, asistat de perfecțiunea realizării artistice și datorită în bună parte excesivului său rafinament de sensibilitate socială.

S'a stăruit în opera lui Proust asupra psihologiei, neavându-se în vedere că psihologia pură („l'amour de la pure psihologie” după expresia lui Paul Hazard), aproape nici nu există în „A la Recherche du temps perdu”. Ea se metamorfozează drept într'o psihologie în care domeniul psihic se confundă până la contopire, cu elementul social. De aici și a-cuzațiile lui Seillière asupra celor două volume „Alberte disparue”, unde Proust își limitează posibilitățile sale de grandios și multiplu creator, în câmpul unei psihologii de proporții reduse la cel mai fad purism. S'a mai comparat apoi opera lui Proust cu aceea a lui Paul Bourget, Henri James și chiar Balzac (Henri Duvernois în al său „Hommage à Marcel Proust”).

Iar unii au pretins că romanul lui Proust își găsește corespondențe în opera filosofică a lui Bergson, prin rolul important ce-l acordă fiecarei timpului în opera sa. O analiză atentă însă, pledează pentru contrariul acestei afirmații: pe când bergsonismul se caracterizează printr'o apoteozare dinamică a timpului, Proust se bucură tocmai de lipsa acestuia, după cum documentează cu exemplificări Ramon Fernandez, întregându-se astfel în acea

Cine citește

Abonați care au plătit
București: Iulia Constantinescu, Prof. Ioachim Botez, Al. Blank, Ion Anastasiu, student.
Constanța: D. Bogossian.
Pitești: I. N. Voiculescu, publicist.
Iași: Iosub Mihailovici.
(Lista urmează)

privite uneori prin prisma unui tezigim insondabil.

Georges Duhamel se atașează romanului de familie prin „Histoire de Salavin”, dar mai ales prin „La Chronique des Pasquier”, care constituie istoria romantică a unei familii de mici burgezi într'o epocă răscolită de frământări multiple.

Tot în romanul „familial” se mai pot cataloga „Histoire d'une Famille sous la Troisième République” de Robert Francis, „La Chronique de Sabolas” de Henri Béraud, „Les Destinées Sentimentales” de Jacques Chardonne, autorul magnificului „Epithalame” și „Hauts Ponts” de Jacques Lacroix, autorul romanului „Silberman”.

Ultima categorie a romanului-fluviu, Thibaudet o rezervă romanului „unanim” în care plasează „Les Hommes de bonne volenté” al lui Jules Romains, operă de vaste proporții în care magnificul social e privit uneori prin cadrul istoric și din care au apărut până în prezent șase-sprezece volume.

Meritul romanului-fluviu este că a descătușat literatura de influențe apăsătoare ale romanului lui Flaubert, a căror dominație a fost tot așa de puternică în secolele XIX și XX, după cum „Cidul” și „Andromaca” au avut o autoritate supremă asupra întregii tragedii franceze din secolul al XVIII-lea, începând cu Campistron și Crebillon și sfârșind cu Belloy și Guimond de la Touche.

Romanul-fluviu se va impune tot mai mult, datorită largii perspective ce o deschide prin complexitatea problemelor dezbătute, prin posibilitățile de unificare și fuziune între artă și document, psihologie și frescă, dar mai ales prin obiectivitatea expunerii și factura sa arhitectonică.

Rezultatul favorabil se constată prin faptul că și celelalte literaturi, în afară de cea franceză, încep să agreeze acest tip de roman. Este cazul romancierilor Leonida Repacci sau John Dos Passos, fără să mai pomenim pe Aldous Huxley care a extras din romanul-fluviu numai tehnica sa anarhică și difluentă, spre a o reliefa în romanul, care în traducere franceză, e intitulat „La Paix des Profondeurs”.

Virgiliu Angelli

Scrisoarea unei tinere

În Marianne din 27 Sept. s'a publicat o mișcătoare „Scrisoare” semnată Irène Immerman. Iată fragmentele esențiale:

„Avem douăzeci și cinci de ani... Ne-am născut odată cu ultimul războiu. „La Madelon” și „Tipperary” au fost cântecele copilăriei noastre; am învățat să citim pe comunicate. Războiul ne părea o preocupare morală a persoanelor mari ca și oricare muncă. Exista de totdeauna era deci veșnic. Am crescut: la șase, șapte ani, avurăm cunoștința unei nouă stări de lucruri. Am învățat că războiul era monstruos și că a încetat de câțiva ani pentru a nu mai reîncepe niciodată. Lumea era foarte veselă. Pretutindeni, bărbații și femeile se desțătau; de seara până dimineața fonografele învârtău discurile și perechile. Ochii noștri de copii găseau asta straniu; ne era rușine. Nu știam de ce. Mamele noastre erau triste: multe din ele erau singure... Necăjite erau tinerele fete: palide, slabe, avide, în rochii scurte și strâmte care nu se țineau decât prin două bretele și un miracol; fumau nenumărate țigări. Le plădeam noi. De zece și doisprezece ani, și gândeam în taină ce nenorocire că va trebui să devenim la fel. Să purtăm asemenea rochii urâte și părul scurt.

La școală ni se vorbea de Societatea Națiunilor. Nu va mai fi niciodată războiu: oamenii găsise mijlocul de a le împiedica. Cât de înțeleaptă și prevăzătoare era lumea, în ochii noștri!... Anii treceau. Chinezii se băteau între dânsii, Japonezii băteau pe Chinezii, — dar era pace. La Sorbonna, marele subiect de studiu era problema Dezarmării.

Devenisem domnișoare: mișcările noastre visuri se realizase: rochii de seară lungi și vaporose, păr lung și buclat; dar înfloriser în plină criză. Ah! criza! Pe tinerele acelea de după războiu, a căror amintire o păstrasem, le invidiam aproape, cu turburarea lor avidă, cu voința lor de a nu se sinchisi de griji... Pentru noi viața era serioasă...

Viața părea, însăfârșit, că se organizează: totul trece, și criza deasemeni. Mașinile se învârtesc, comerțul e reluat, avocații al clienți, pictorii își vând tablourile. Se respiră, se trăiește, se merge la concert, se cumpără cărți. Italienii cuceresc Etiopia, Spaniolii se bat între dânsii, pacea domnește asupra lumii. Ce ne trebuie mai mult?

Dar iată că un soarece începe să roadă această pace pe care atâția oameni au construit-o la suprafața lucrurilor. Și, într'o zi, totul se prăbușește... Războiul acesta îl vom trăi. Dar o întrebare se pune: ce vom face „după”, noi care vom supraviețui? După victorie, cum ne vom regăsi? Caracterul nostru e format. Este el solid la orice încercare? Va rezista el la apăsarea durerii din jurul nostru, din noi? Nervii stăpâniți, vom ști, noi, să nu-i deștindem prea brusc? Ieșind din tinerețe, vom păstra noi, trecând prin toată aceasta nebulă, o inimă capabilă de entuziasm, de abnegațiune, sau chiar acest egoism sănătos care ne duce spre lucrurile frumoase?

Noi care avem douăzeci și cinci de ani, noi al căror soț, logodnic, ideal va fi rămas acolo, cum vom putea reconstrui lumea, cu o inimă gălăvâie? Nu ne vom pierde, ca și cele de odinioară, într'un vârtej? Vom fi, dimpotrivă, tari și vigilenți, atente la forțele spirituale?...

Vom păstra prețios învoarele interioare ale bucuriei, și când ea va reveni, o vom lăsa să vină, liniștită și puternică... Tot va fi o victorie!...

Războiul

în recapitulări săptămânale

fost dat și intră în luptă cu bastimentele germane de războiu”. Conferința pan-americană s'a terminat: neutralitate, cooperare economică, zonă de securitate, pentru statele americane.

Vineri, 6 Octombrie. La amiază d. Hitler vorbește în Reichstag. Se justifică acțiunea în Polonia. Se elogiază infanteristul german. Se deplânge „rezistența inutilă” a Varșoviei. Se dă numărul morților: numai 10.572, răniți: 32.322, dispăruți: 3.409. În schimb sunt 694.000 prizonieri. Se cere coloniilor, dar fără caracter ultimativ. Se arată condițiile de pace pe baza situației împlinite. Susține că tratatul dela Versailles trebuie lichidat cu totul. Problemele europene ar căpăta alta soluționare, conform cu interesele ce decurg din noul raport de forțe între state. Cu alte cuvinte, Germania, Italia și Rusia ar cere anume rectificări și reparațiuni în favoarea lor. Reglementarea aceasta nu ar privi chestiunile Europei centrale și orientale, sector în care Germania își rezervă dreptul de a cumpăni fie singură, fie alături de Rusia. În ce privește Polonia nu s'a arătat formula exactă a viitorului ei statut. Deci puține șanse să

fie acceptate aceste propuneri. La Moscova se încheie pactul de „asistență mutuală” cu Letonia: baze navale și aviatice, trupe roșii pe teritoriul leton. Se desminte că Ducele ar avea actualmente în studiu un proiect pentru convocarea unei conferințe de pace. D. Roosevelt deasemenea.

În Polonia încă mai era o rezistență izolată. Comunicatul german anunță că „în apropiere de Kock, la Est de Deblin, resturi ale armatei polone, cuprinzând aproape 8000 de oameni, comandați de generalul polonez Kleber, au depus armele, eri dimineața la ora 10”. Pe frontul de vest „ziua a fost liniștită”, spune același comunicat.

Sâmbătă, 7 Octombrie. Războiul parcă a fost uitat. Toată lumea discută în jurul discursului rostit de cancelarul german. La Paris și Londra propunerile de pace nu sunt privite ca un element nou putând schimba hotărârea de a continua războiul. La Roma sunt privite cu interes, ca „elemente constructive pentru o pace dreaptă”, scrie presa italiană. De comun acord, guvernul român și ungar vor reduce efectivele concentrate la frontieră.

Se vorbește de un pact italo-ungaro-jugoslav. Ucrainenii din România se încadrează în „Frontul Renașterii Naționale”. Finlanda refuză să-și trimită ministrul de externe la Moscova. Concentrează. D. Saracioglu încă negociază. Lupte aeriene pe frontul de Vest. A fost ales un nou Dalai-Lama, în persoana unui copil de 5 ani. Un guvern ceh s'a constituit la Paris sub președinția lui Ed. Beneș. Armata americană e sporită, la 280.000 ofițeri și soldați; Canada la fel.

Duminică, 8 Octombrie. Nimic prea deosebit. Rusia formulează fața de Finlanda pretenții teritoriale: insulele Aland și portul Hanko, importante puncte strategice în marea Baltică. Emoție la Helsinki. Rușii vor să transfere marea Baltică în lac rusesc. Temei că Germanii ar putea ataca în masă Lorena, în regiunea dela nord de Thionville.

Luni, 9 Octombrie. Presa suedeză se agită pe chestia Finlandei, considerată stat nordic. E trimis la Moscova ministrul finez la Stockholm. Negocierile dela Moscova între Lituania și Rusia nu s'au terminat. Deasemenea nici d. Saracioglu n'a terminat întrevederile, deși au tre-

cut peste 10 zile. În regiunile nord-estice ale Mării Nordului, Englezii anunță că au avut loc lupte între aviația germană și vase britanice. Incolo, pe front, „acțiuni reciproce de artilerie”.

Marti, 10 Octombrie. Populația germană părăsește țările baltice. Bărbații, apți pentru serviciul militar, pleacă cei dintâi. Se vând fermele și gospodăriile pe prețuri derizorii. Finlanda continuă să concentreze rezervești, în timp ce delegatul guvernului se află în drum spre Moscova. „Foarte mare activitate a patrulelor inamice” pe frontul de Vest. Lloyd George, într'un interview, susține ideea unei conferințe internaționale, spre a se înceta războiul. D. Daladier anunță că Franța continuă războiul: „Vom ca victoria noastră să creeze o Europă eliberată de orice amenințare de agresiune”. Populația civilă este evacuată din capitala Finlandei.

Miercuri, 11 Octombrie. D. Saracioglu a părăsit Moscova. Care e rezultatul șederii sale acolo? Svonuri că s'ar concentra trupe rușești spre Sud. Acordul rusolituianian a fost semnat. Rușii cedează Vilna, în schimb pactului de „asistență”. Guvernul estonian a demisionat. Lupte de tancuri pe frontul de Vest: mulți morți. În Jugoslavia a încetat din viață un om de 128 ani.

OCULTISM

- Dublul -

Popoarele antice credeau, că în afară de inteligență, considerată adesea ca o flăcără a conștiinței universale, fiecare om are un dublu, după forma corpului său. Pentru a se da acestui dublu un ajutor, Egiptenii îmbalsămau morții. Grecii puneau în gura mortului monede de aur pentru ca să poată plăti vamă lui Caron. Chinezii mai generoși puneau în mormânt fel de fel de monede și chiar lingouri de aur, dar... numai în imagine pe pergament!

Horoscop săptămânal
15—21 Octombrie st. n.

[La data stilului vechiu se vor adăuga 13 zile]

- 15 Octombrie Prea multă încredere în sine. Izbândă dar și riscuri, din cauza întreprinderilor îndrăznețe.
- 16 „ Spirit care dă prea multă importanță detaliilor. Izbândă în știință.
- 17 „ Curaj și viclenie. Izbândă după multe încercări.
- 18 „ Izbândă prin farmecul personal, în toate privințele.
- 19 „ Ambiție și muncă. Izbândă, deși cu multe obstacole.
- 20 „ Viață fericită. Generozitate și devotament.
- 21 „ Izbândă asigurată. Perseverență.

Nostradamus

Școlară

Imi puse mama de-cu-seară în ghiozdan
— Moștenire dela frații mei —
Cărțile ce-mi vor deschide azi, căile viitorului.
Era toamnă —
Nucul aruncase în poala grădiniî ultimul gologan.
Mama purta pe-atunci o rochie neagră
Și la piept un ștag de diamante strălucitoare;
Avea diamante și la cercei,
Diamante și 'n ochi.
Pe drumul orașului pitic
— De-abia se vede scris pe hartă —
Un bătrân scupa frunze de castan...
Incolo nimic.
Casele pitite
Plângeau agonia timpurie a verii.
Învățătorul bătrân
Cu gesturi tremurătoare — ca frunzele plopii,
M'a scos afară
Și nu mai știu ce m'a pus să scriu.
Eu — cu ochii 'n hartă duși —
Pe ceru 'ntunecat al tablei
N'am putut să prind vreo stea.
Mă chinuia gândul:
Dece zăbovește de-atâtea zile, pe deal, bunica mea?

Nachi O. Doina

Paul Féval, foiletonist

Urmare din pag. 1
astădată cu tocmeală, *Le Fils du Diable*, care a fost, incontestabil, marele succes al *E-pocel*. Mai ales că Joly îi făcu o reclamă inedită, monumentală, nemaivăzută până atunci și de atunci încolo: cu ocazia Carnavalului dela 1846, plimbă prin Paris o mare cavalcadă, precedată de un car uriaș, un teatru rulant, pe care se reprezenta prologul din *Fils du Diable*, cu mare fast, cu focuri de artificii, cu tîm-bălău care aduna mahalalele. Redactorii ziarului erau deghizați în personajele romanului, vânzătorii ziarului erau figuranții. La început, 50 de călăreți cu placarde de reclamă, precedați de 20 eunuci albi și negri care hărmlăiau din trompetă.
Successul ziarului a fost așa de mare încât Joly se gândi chiar să introducă o... uniformă pentru abonații săi.

Această mascaradă însă a indispus mult pe autor. Se făcuse fără să fie consultat. „Peste câteva zile, mascarada asta mă face să răd. Eri m'a enervat. Iată cum se tratează un scriitor! Ei un tânăr cu talent, muncitor, îl pui să-ți lucreze ca și cum ai comanda unui cizmar o pereche de bocanci, și cum observi că obține succes, începi să-l speculezi. În loc să-i indicii o cale pe care s'o urmeze, îl umpli de elogi, îl îndopi cu reclamă. I s'a pus o pană în mână și nenorocitul scrie, scrie mereu. E în friguri, în delir, dar e îndemnat mereu ca boii la jug: scrie! Și când nu va mai putea scrie, va fi azyvârlit, va fi trimis la tăcere ca o vită, și va fi adus altul. Și asta numesc ei să crezi un

om. Parcă și aud pe Joly: „Eu l-am creat pe Féval!“ Bietul om, l-au și ucis!“
Mascarada a produs chiar scandal și presa pariziană s'a împărțit în două hoarde, la fel de înverșunate. A fost o luptă disperată în favoarea și împotriva reclamei; din care Féval a câștigat mult: numele lui era pe toate buzele.
Berlioz i-a scris: Adună toate pietrele ce ți se asvârlă; mai târziu îți vei ridica cu ele un pedestal!
Laudele cele mai entusiaste adaugă mai puțin renumelui unui literat, decât atacurile mișcătoare, pasionate.

Ca de altfel toți romancierii în genul său, Paul Féval a fost fecund. A scris singur peste 150 romane de dramă și aventură, pe lângă multe romane dragoste.

Dintre succesele lui se remarcă *Les Couteaux d'or*. Cu romanul a fost o poveste: într'o zi se prezintă editorului Dentu un new-yorkez care-i propune să editeze traducerea unui roman american, *The golden daggers*. Titlul îl îngrozi; dar mai mult îl ulmi traducerea primelor rânduri:

— Păi romanul ăsta noi îl avem!
Era chiar *Les Couteaux d'or*. Romanul fusese tradus în America fără autorizație, fără să se arate că e traducere, și revenea în patrie sub alt nume de autor!

Dar cel mai celebru roman al lui Féval a fost *Le Bossu*, a cărui popularitate nu s'a șters nici astăzi, susținută și de faptul că mulți fabricanți au dat numele acesta producțiilor lor, pentru reclamă.

I. Marius Mircu

BIOGRAFIA

LUCIAN DIN SAMOSATA

Lucian s'a născut în Siria, la Samosata, în capitala a-celui faimos regat sirian, Komagena, care în vremea împăratului Domitian a fost prefăcut în provincie romană.

Tatăl său, cu numele de Severianus, era un om sărac; totuși l-a dat la școlile publice. Apoi l-a dat să învețe meserie la o rudă, la fratele mamei lui, care era sculptor. Începutul acestei meserii a fost dureros pentru copilul Lucian. Într'o zi a spart o bucată de marmoră pe care trebuia s'o șlefuiască și atunci unchiul, înfuriat, îl bătu cu o curea în chip neomenos. Plin de lacrimi și cu urme de sânge pe mâini și pe corp, micuțul Lucian fugi acasă, la mama lui. Mama — ca orice suflet duios de femeie — se întristă văzându-și fiul în stare aceasta, își blestemă fratele brutal și convins pe soțul ei să nu-și mai ducă copilul îndărăt, la acest neomenos sculptor. Și în noaptea aceea Lucian a avut un vis minune. A visat cum două femei, apucându-l de mână, îl trăgeau una într'o parte și alta în cealaltă parte, cu atâta putere, încât sărmanul copil credea că-l vor face bucăți. Una era „Sculptura“ și

cealaltă era „Știința“. Amândouă îi făceau promisiuni.

A doua zi, a povestit tatălui acest vis, iar tatăl înduioșat l-a dus la școală mai departe și astfel Lucian ajunge avocat la Antiochia. N'a profesat multă vreme avocatura, pentru că s'a dedicat retoricii care, pe atunci, era la modă.

Peste tot se anunța că un nou retor sosește, poporul a lerga din toate părțile și astfel Lucian a câștigat sume enorme. A voiajat prin Ionia, prin Achaia, Macedonia, prin Italia și Galia și în urmă s'a dus la Atena ca să cunoască îndeaproape artele Greciei. S'a stabilit la Atena și a rămas acolo 20 de ani. Și acum își dezvoltă Lucian a doua fază a talentului său, începe să practice filosofia. Pe măsură ce aprofunda această filosofie și cunoștea concepțiile filosofilor din vremea lui, pe aceeași măsură Lucian devenea, din ce în ce, mai ironic. Și aici este a treia fază a talentului său, aceea de scriitor satiric, de just observator și critic fin și acum scrie acele dialoguri satirice „Dialogii Morților“.

Spre sfârșitul vieții Lucian se întoarce în Samosata co-

pilăriei lui și — sub formă de discurs — povesti concetățenilor săi vizul ce-l avusese când era mic. Era povestea omului pe care soarta îl smulsesse din mizerie și — așa cum îi prevestise în vis Știința — îl făcuse retor cu renume mondial. Este aceeași poveste ca și a celebrului, dar nemângâiatului scriitor care a trăit în vremurile noastre, a lui Panait Istrati. Cu singura deosebire că Panait Istrati n'a fost niciodată om bogat — cum a fost Lucian — ci a rămas același, mereu același om necăjit pe fața cărui se reflecta mereu sufletul copilului sărman, al băiatului de prăvălie care a muncit nopți de rândul în cârciuma, de pe malul Dunării, din mahalalele Brailei.

Lucian moare bătrân de tot, la 90 de ani. După unii ar fi fost ucis de „câini“ adică de filosofii cinici pe care Lucian îi atacase acerb în multe rânduri. După savantul francez Boissonade, Lucian ar fi suferit de gută — după cum mărturisește el însuși în poemul „Tragopodogra“ (Tragedia gutei) și, probabil, ar fi murit de această boală.

C. Moldovanu

Cronica mizantropului

Lipsa de viziune

Nevizibilitatea în ordinea morală are ca esențială simptom neîncrederea, o neîncredere ce oscilează pe diferite grade dela ironia sceptică, apatică, până la indolenta agresivă. Pentru că azi se cuvine să fim moderați, vom lua exemple din domeniul restrâns al vieții intelectuale. Voi am odată să fac o carte, care s'a și făcut și care și-a atins în-tocmai țelul, care era de a informa organic asupra unei anume probleme de literatură, ce se desbătea de mult în chip empiric și dezordonat. O mică ochire și era de ajuns omului cu vederea bună să constate că problema nu era nelimitată și că se putea rezolva. Odată sigur de izbândă, m'am pus pe lucru.

Dar încă naiv pe atunci, am comunicat ideea unui amic. El s'a întunecat la față ca de o catastrofă, îndurerat de intenția mea. Era amic, nu făcea asta din invidie, cum se întâmplă de multe ori. Este un scepticism al răutății și unul al nevizibilității. Într'un cuvânt, amicul nu vedea cum am s'o scot la capăt, când a-tăția încercase și nu izbutise. Precum vedeți, prietenul avea bune sentimente față de mine dar nu credea în capacitatea mea și nu fiindcă mă subestima, dar pentru că asemenea celor mai mulți oameni totul a fost posibil în trecut, nimic nu mai e cu putință în viitor. Cititorul care admiră pe Eminescu nu vrea să admită că vom mai avea poezi mari.

De câte ori i se atrage atenția asupra unei valori, el se sustrage principial, pe neașteptate, oricărei consimțiri. Nimeni nu poate fi Eminescu. Aceasta e lipsa de viziune, a acelei înțelegeri firești a mecanismului etern al lumii care merge mereu înainte. Poetul minor de azi, mult mai interesant și mai viabil decât cel de ieri, citește despre purtările dușmănoase ale contemporanilor lui Eminescu față de poet și rămâne indignat, dar el însuși ia condeiul în mână spre a dovedi că poezia cutărui autor în viață, unanimită prețuit de lumea pricepută, este cu totul mărunță, nedându-și seamă că articolul său va fi citat ca monument de îngustime și va trezi aceleași răsete indignate pe care le-a scos el la lectura articolului despre Eminescu.

Nevizibilitatea mai este întotdeauna în funcție de opinia curentă, ea însăși nefiind altceva decât neputința de a vedea la orizont din cauza capetelor masate. Ești pe stradă la o paradă, în gloată, și nu vezi nimic. Ar trebui să fii la un balcon. Unui om îi dovedești între patru ochi că ai descoperit o valoare, e convins, entusiast chiar. E îndejuns totuși să reia contactul cu spiritul curent spre a-și repudia o plăcere pe care o avusese.

Am vorbit de o neîncredere agresivă. Există, val, și e primejdioasă. Cunoșc atâtea oameni care nu vor să te lase „să faci prostii“ și care te împiedică pur și simplu să întreprinzi ceva, când acel ceva e legat oarecum de unele condiții pe care le dețin. Părinții aparțin acestei categorii. Ei ascund cărțile copiilor, le interzic să se surmezeze, îl împing către „distracții“, neînțelegând că singura vigoare a unui individ stă în mergerea lui către țelul prestabilit.

În viața intelectuală, cu toate acestea, efectele nevizibilității nu sunt dezastruoase, ba uneori sunt în folosul creatorului, care își infumusează biografia cu factorul neînțelegerii contemporanilor. E totdeauna savuros să citești un mare compozitor, la a cărui muzică toți cad azi pe spate, a fost respins la Conservator sub motivul lipsei totale de aptitudini muzicale. Și nici nu se poate susține că un geniu va fi vreodată împiedicat de abinele să se exercite.

Se schimbă însă chestiunea, și aci vreau să ajung (mi spiego, eh?) când interesele colectivității cad în zona cetoasă a lipsei de vizibilitate. A nu vedea pe distanțe mari de timp, a nu fi apt să percepi legile de desfășurare ale unei unități sociale, și, lăsându-te dominat de impresiile imediate, a arunca în lume germenii neîncrederii tale e o primejdie. De data aceasta, viitorul nu mai aduce reabilitarea, fiindcă o societate trăiește prin momentele ei reale, nu ideale, și fiece eroare e pozitivă. Omul fără vizibilitate are mentalitatea unui sălbatec ori a unui redus mintal în materie de medicină. Acești indivizi resping doctoria rea, injecția, vaccinul, cu mare dușmănie pentru doctor. Câți n'au murit turbați, din cauză că indignați, au refuzat inoculația, neacceptând o mică durere trecătoare în schimbul vieții? Mulțimea este însă, val, peste tot ca păstorul sălbatec, mușcat de câine. Pentru ea, durerea,

privățiunea imediată, e decisivă, reală în absolutitate. Demoralizarea gloatei nu este altceva decât căpușeala lipsei de viziune. O suferință oricât de mică a unei colectivități duce la convingerea că totul e pierdut. Foarte mulți își inchipue că China e pierdută. Exemplul e dat în așa fel încât să iasă din sfera oricărei actualități imediate. Și de altfel nu e atingător pentru nici o parte. Numai Românul poate să creadă că pierde China, Japonezul nu crede asta și nici nu luptă pentru asta. El tinde la modificarea unui regim. Dacă Japonia va găsi cu cale să consimtă la o soluție împăciuitoare, China nu va pieri. Dar dacă (ipoteneză cu totul de război de manual școlar ce nu e în capul Japonezilor) Japonia va cuceri toată China, iarăși China nu va pieri. China ar fi atunci o țară cu dinastie japoneză. De va fi pace, de va fi război, China etnică va mai exista încă mii de ani. De aci calmul ironic și chiar lipsa de combativitate a asiaticilor, împinsă uneori până la ceeace noi am numi lașitate. Când un Chinez și un Japonez memorează enormele valori ale istoriei lor în care marea eternă îl reprezintă realitatea lor etnică, războiul de azi apare ca o mică distracție sportivă. Nu pier realitățile cu una, cu două și istoria unui popor nu e tot una cu pomelnicul campaniilor. Oltenia, știți asta?, a stat nu de mult, câteva decenii sub stăpânire străină, și nimeni nu ține minte acest lucru. Ardealul nostru este o realitate atât de profundă, încât substanțial nu poate exista nici cea mai mică temeră în privința lui. Intre vremea lui Coșbuc și epoca lui Rebreanu, nimic fundamental nu s'a schimbat acolo. Ardealul a fost și continuă să fie parte integrantă din solul românesc. Cine are viziune este liniștit, fără să fie imprudent. El face toate pregătirile, rece, calm, în vederea evitării răului trecător, dar rămâne încredințat că politicul nu se readaptă întru eternitate, după legi stabile, etnicului și că orice rupe a echilibrului între cei doi factori este numai o criză, turburătoare în prezența ei pentru spiritele oarbe, superficiale pentru cine are o memorie de douăzecișidoi de ani. (Mi spiego, eh?).

Aristarc

Indiscreții și Anecdote

Ion Sofia Manolescu, tânăr poet, a fost o vreme u-cenic într'o brutărie, precum singur spune într'o poezie (*Muntele ascuns*, poeme):

El a crescut în fum de brutărie
Pe sacii cu făină s'a învățat să scrie.
A deslegat cuvântul greu din carte
Și-a scris pe umblet, cântece de moarte.

Pentru gruparea de tineri dintr'o generație sunt de reținut și aceste strofe, a căror tristețea are un fond, neplace să credem, cu totul ideal:

În toamna asta rară ca un poem de Baudelaire,
Mi-au înflorit plămâni ca stele pe cer.
Destinul meu poetic mi-aruncă 'n taină zaru;
Voi sfârși ca Sahia și ca Bogdan Amaru.

O să-mi rămână 'n carte cuvântul scris cu trudă
Și-apoi nimic în urmă n'o să se mai audă.
Doar Bacii și Chirnoagă — sau cine știe cine —
O să se întristeze gândindu-se la mine.

Dacă nu e la mijloc o simulațiune literară, după brutărie, cismărie, lăptărie, vine la rând ca loc de naștere a poeziei și „atelierul de științe“. Vladimir Cavarnali în *Tatăl și fiul* scrie:

Fierul cald îl bați pe nicovală.
Scântee în ea truda ta din copilărie,
Din mâini meșteșugul iese la iveală
Cu ecouri, care chiamă oamnenii să vie.

Tată (știi tu?), meseria ta e țigănească!
Pe potcoave încovoiate pentru cai,
Arta ta o lași și drumurile să o cetească,
Iar fiilor și tinerilor tot așa o dai.

Celebrul actor german, mort nu de mult, Alexandru Moissi, ar fi fost albanez de origine. Reinhardt l-a remarcat printre figuranții unui teatru din Austria. A participat în războiul mondial (nr. 1) ca ofițer aviator. Vrand să facă o baie la Ostende a aterizat, dar s'a văzut inconjurat de soldați englezi. Coborise la Calais. A fost internat într'o insulă britanică și d. Victor Eftimiu scria în *Flacăra* din vremea războiului că d-sa „mulțumită unor înalte intervenții“ l-a scăpat de captivitate.

Încă de pe când era mai tânăr d. Adrian Maniu avea o mare aversiune pentru critici pe care-i socotea măgari care se baligă neputând mână ca luna. Iată un fragment din

prea frumoasa fabulă, cu dedicația subtilă unui critic:

Atunci dobitocul se gândește sau plânge
Crucea pe spinare.
O tremură subț râni negre și muște scânteietoare
El, aceiași ghimpi pe limbă strănge,
Știe că băeților leneși li se zice măgari
și el n'o să se ducă nici odată la școală.

Poftește ghimp stelelor mari și oază de aur în luna goală. Ea de după gardul de parie se ridică între frunzele prea sus pentru mâncat și măgarul s'a baliat.

Pictorul Henri Regnault se afla la Roma când izbucni războiul franco-german. A-tunci zise:

— O bate pe mama: mă duc s'o apăr!
Plecă, se înrolă și muri în lupta dela Buzenval.
Altfel decât fac d-nii Jean Giono și Thorez.

Mihai Kogălniceanu imprumutase (știrea o luăm din *Flacăra*, II, no. 16, 1913) multor prieteni volume din biblioteca sa și, disperat că repetatele sale cereri de restituire rămăsesse fără răspuns, recurse la acest mijloc eroic. Publică în gazete o informație concepută cam în acești termeni:

D. M. Kogălniceanu, care nu poate suferi cărțile des-perechiate, roagă pe toți prietenii săi ce au asemenea volume dela d-sa să binevoiască a veni la locuința d-sale pentru a-și ridica și restul volumelor rămase.

— Domnul de Marivaux — zicea Voltaire despre creatorul marivaudajului — este un om care-și petrece viața cântărind ouă de muscă în balanțe de pânză de păianjen!
— Domnul de Voltaire — răspundea Marivaux — este perfecția ideilor comune. Domnul de Voltaire este cel dintâiu om din lume, când e vorba să scrie ceeace-au gândit alții.

Rivarol, celebrul autor al discursului asupra universalității limbii franceze, era fiul unui hangiu și s'a născut la Bagnols-sur-Cèze (Gard) în hanul „La Trei porumbieri“. Bunicul era genovez de origine și se numea Rivaroli. Această extracție modestă nu l-a împiedicat pe nepotul lui Rivaroli (dovadă a mentalității liberale a hului lui secol XVIII) să frecventeze saloanele Parisului în calitate de cavalier de Parcieux și apoi de conte de Rivarol. Cr-mare de italian, apărător al limbii franceze, el se căsătorește cu o englezoaică și moare... la Berlin.

PQȘTA REDACTIEI

A. M., Iași: Cam lung. Se va publica însă tăindu-se acea parte care, chiar clară în atitudinea ei, ar fi de natură să jignească persoane în viață. A repeta o învi-nuire, este a o face din nou su-părătoare. Înțelegeți ce vreau să spun. I. M. Mircu, Bacău: Precum vedeți s'a pus. C. M., Iași: Am dat biografia deocamdată. N'avam literă grecească, deci e inutil a face citațiuni cu astfel de caractere. Dr. H., Iași: Vă vom răspunde direct.

N. O., Doina: Răspuns direct. N. Cristinoiu, Cetate-Albă: Una. Sandu D., Târgoviște: De ce scrieți spu-ne-ți, conduce-ți? Talentul n'are de a face cu ortografia, dar lipsa acesteia e un semn că n'aveți orientarea trebuitoare artistului. Virgiliu Angelli, Craiova: Scrisoarea a fost primită. Vom vedea ce e de făcut. I. D. Al., Braila: Răspuns direct. Z. S. Marcu, Buc.: Pieroții s'au cam perimat. Căutați impresii vii, personale. Ilie A. Munteanu, Tighina: Frumose simțăminte pentru care vă vom da o mică satisfacție. Incolo prea lungi spre a fi publicate. I. Felea, Buc.: Astfel de lu-

Errata

La nr. 41. P. I (Heraclit): Parmenide, Bréhier; P. III (Pillat): c. 2 jos; și Ardealul este un loc de refugiu...; c. 3 mijloc: cu multe cesuri interioare; lipsa viziunilor semnificative; a marilor emoții; c. 4 jos: în interior, prea sacadate; versul sciolto italian; c. 6: Stefan George.

Toată concordanța redacțională, cărțile și revistele se vor trimite d-lui G. Călinescu, strada Ionescu No. 4 — Iași.